

Naturvård och Fiske
Helena Gralén

Skötselplan **Bilaga 3**
2001-02-19

Diarienummer:
231-33396-2000

Sid 1(8)

Naturreservatet Healedet i Falköpings kommun

Skötselplan

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1 Syfte	3
2 Allmän beskrivning	3
2.1 Administrativa data	3
2.2 Topografi och läge.....	3
2.3 Geologi och hydrologi.....	3
2.4 Markanvändning	4
2.5 Vegetation, flora och fauna	4
2.6 Kulturhistoriska bevarandevärden.....	5
3 Mark och vegetationsvård	5
3.1 Övergripande mål	5
3.2 Generella riktlinjer och åtgärder.....	5
3.3 Beskrivning av skötselområden.....	5
4 Friluftsliv.....	6
4.1 Övergripande mål	6
4.2 Information och anläggningar	6
5 Dokumentation och uppföljning	7
6 Sammanfattning av planerad naturvårdsförvaltning.....	7
Referenser	8

BILAGOR

- Bilaga 1** skötselplanekarta 1: 10 000
Bilaga 2 artlista

1 Syfte

Syftet med naturreservatet är att:

- för framtiden bevara och genom god hävd utveckla en av de mest värdefulla hagmarkerna av alvartyp på de västgötska platåbergen, så att dess höga natur- och kulturmiljövärden bibehålls.
- bevara och gynna arter som är representativa för en hagmark av alvartyp.
- följa upp åtaganden som följer av medlemskapet i den europeiska unionen. Naturreservatet har godkänts av regeringen att ingå i det europeiska nätverket av skyddade områden, Natura 2000.

Syftet skall tryggas genom att:

- hagmarken hävdas årligen genom bete eller slåtter så att arter som är representativa för en hagmark av alvartyp gynnas.
- träd och buskar röjs vid behov.
- fornlämningar och landskapselement hålls fria från träd och buskar.

2 Allmän beskrivning

2.1 Administrativa data

Skyddsform:	Naturreservat
Naturvårdsförvaltare:	Länsstyrelsen i Västra Götalands län
Namn:	Healedet
Kommun:	Falköping
Socken:	Vilske-Kleva
Kartor:	Topografiska kartan: 8D SV Ekonomiska kartan: 083 12
Gräns:	Se skötselplanekarta, bilaga 1
Fastigheter och ägare:	Kleva 1:1, Skara Stift, Egendomsnämnden
Areal:	Totalt: 4 ha
Naturtyper:	Öppen hagmark: 4 ha

2.2 Topografi och läge

Naturreservatet Healedet ligger väster om Mösseberg, ca 500 m sydost om Vilske-Kleva kyrka i Falköpings kommun. Området ligger ca 210 meter över havet och utgörs av en betad hagmark. Naturreservatet Kleva Klintar ligger ett par hundra meter norr om Healedet.

Området gränsar till en hagmark i söder och i övrigt till åkermark.

2.3 Geologi och hydrologi

Naturreservatet Healedet ligger på Mössebergs kalkstensplatå. Området är geovetenskapligt intressant genom sitt tunna jordtäckte på gränsen till alvarmark. Hällmarker finns i liten omfattning.

2.4 Markanvändning

Trots att området har ganska tydlig alvarprägel så anges dessa marker vara slåttermarker under slutet av 1800-talet enligt den gamla ekonomiska kartan.

2.5 Vegetation, flora och fauna

Vegetationstyp	Areal	Natura 2000-naturtyp	Areal
Alvar-variant av örtrik torräng	4	Nordiskt alvar och prekambrika kalkhällmarker (SF), 6280	4
Total areal	4	Total areal	4

Tabell 1. Inom naturreservatet förekommande vegetationstyp/naturtyp, enligt Nordiska misterrådet (1994) samt enligt Natura 2000-systemet (Naturvårdsverket 1997).

En artlista finns i bilaga 2.

Hagmarken är till största delen plan. I västra delen finns en sluttning ner mot angränsande åkermark. På krönet av sluttningen löper en stenmur i nord – sydlig riktning. Hagen är indelad i två fällor, en på var sida om stenmuren.

Kalkstensplatån vid Vilske-Kleva har sedan gammalt rykte om sig att vara en begivenhet och detta gäller i synnerhet hagmarken i det sk Healedet. Jordlagren är tunna och i små partier uppträder hällmarksalvarvegetation med bl.a grusbräcka, knutnarv och fjällgröe.

Större delen av hagmarken har klassats som örtrik torrängsvegetation med alvarprägel. Floran är artrik med många hävdgynnade arter. Bland de arter som dominerar märks brudbröd, blodnäva, krissla, ängshavre, prästkraze, gullviva och bockrot. Andra arter som återfinns i floran är bl.a rosettjungfrulin, knippfryle, vildlin, rödkämpar, backsmultron, backsippa, svinrot, stor blåkllocka, jordtistel, solvända, harmynta, rikligt med säfferot, backruta, flentimotej och axveronika. Mer ovanliga arter som finns i hagmarken är strandmaskros och hartmansstarr. Hartmansstarr är en hotad art (hotkategori NT, missgynnad, enligt den nya hotlistan från år 2000). Tidigare har det även funnits rikligt med ormtunga i området, men den har inte setts på länge.

I vissa delar växer det rikligt av ohävds- och/eller kvävegynnade arter som blodnäva, krissla, knökllocka, ogräsmaskrosor, hundäxing och älgört.

Inom reservatet finns inga kända förekomster av arter som ingår i EU:s habitat- eller fågeldirektivet.

Trädsiktet är glest med enstaka björk, tall, alm, rönn, fågelbär och getapel. I den södra delen har ask vandrat in och slyvegetationen börjar bli ganska tät.

I busksiktet har nyponrosor brett ut sig liksom krypvide. Det finns även enstaka enbuskar och även hartsros i hagen.

Upprepade röjningsinsatser av träd och buskar har gjorts dels av Falbygdens naturskyddsförening, dels av kommunens arbetslag. Beteshävderna har varit och är fortfarande svaga vilket medfört att bland annat asksly åter vuxit upp.

Längs med åkermarkerna, både på västra och östra sidan, finns moderna stentippar. Tippiarna är små, men det ligger ganska många längs med kanterna mot åkrarna.

I norr har djuren stödutfodrats och foderrester ligger kvar. I vegetationen runt utfodringsplatsen växer kvävegynnade arter som t.ex. brännässla.

2.6 Kulturhistoriska bevarandevärden

Genom naturreservatet löper en stenmur i nord-sydlig riktning. Två fornlämningar, vilka omfattas av bestämmelser i lagen om kulturminnen m.m. (1988:950), finns inom området. Fornlämningen i norr utgörs av en stensättning och rester av en domarring. I den södra delen av reservatet finns ett gravfält som består av ett 15-tal gravar, bland annat en domarring och flera stensättningar. Gravfältet syns dåligt på grund av den högvuxna vegetationen.

3 Mark och vegetationsvård

3.1 Övergripande mål

Det övergripande målet med skötselarbetet är att bevara och utveckla en ovanlig vegetationstyp med därtill hörande arter. Hagmarken skall hållas i god hävd och igenväxning ska förhindras. Fornlämningar och landskapselement ska bevaras och hållas väl synliga.

3.2 Generella riktlinjer och åtgärder

För att uppnå reservatets syften skall hagmarken hävdas genom bete eller slåtter. Hagen ska vara väl avbetad vid vegetationsperiodens slut. För att få bukt med ohävdarterna i området är det viktigt med tidigt betespåsläpp. Vid regning väderlek eller vid mycket hårt betestryck är det väsentligt att tillse att hagen ej trampas sönder så att grässvålen eller fornlämningarna skadas. Risker är störst vid hästbete.

Träd och buskar skall även röjas bort från fornlämningarna och längs med stenvallen.

Gödsling och stödutfodring är inte tillåten i hagmarken.

3.3 Beskrivning av skötselområde

Inom reservatet finns endast ett skötselområde.

Skötselområde

Markslag/naturtyp	Natura 2000-naturtyp
Alvar-variant av örtrik torräng	Nordiskt alvar och prekambrika kalkhällmarker (SF), 6280

Areal: 4 hektar

Beskrivning: Healedet ligger på kalkstensplatån vid Vilske-Kleva. Jordlagren är tunna och hela hagmarken klassas som örtrik torrängsvegetation med alvarprägel. Floran är artrik med många hävdgynnade arter som backsippa, brudbröd, axveronika, solvända, vildlin, backtimjan, grusbräcka och bockrot.

Hävden är svag och ohävdarter som krissla och blodnäva växer över ganska stora områden. På grund av

den svaga hävden har det, trots upprepade röjningar, vuxit upp träd och buskar i hagen.

En stenmur löper längs med hela hagen i nord – sydlig riktning. Två fornlämningar ligger inom hagen.

Skötsel mål: Öppen hagmark med enstaka träd och buskar av främst blommande arter.

Kvalitetsmål: Vålövad hagmark med en artrik flora som är representativ för en hagmark av alvartyp. Hävdgynnade arter som backsippa, axveronika, solvända, vildlin, backtimjan och grusbräcka ska bevaras och öka i omfattning på bekostnad av ohävdarter som bland annat blodnäva och krissla.

Fornlämningarna och stenmuren ska hållas fria från träd- och buskvegetation så att de framträder tydligt och inte skadas av trädens rötter.

Engångsåtgärder: Avverkning och röjning av ask samt övriga träd och buskar. Avverkningsmaterial ska bortföras från området.

De moderna stentipparna i hagens kanter samt rester av stödutfodringen får plockas bort.

Underhållsåtgärder: Bete under hela vegetationsperioden. Betspåsläppet ska ske tidigt på våren. Vid behov röjs sly och buskar. Avverkningsmaterial ska bortföras från området. Vid behov kan betesputsning ske.

Alternativt kan området slås om brist på betesdjur uppstår.

4 Friluftsliv

4.1 Övergripande mål

Syftena med reservatet är främst naturvetenskapliga. Endast gränsmarkeringar och en informationstavla ska sättas upp. Inga stigar eller andra anordningar skall anläggas i naturreservatet.

4.2 Information och anläggningar

En informationstavla skall sättas upp på den plats som är markerad på karta i bilaga 1. Tavlan skall utföras enligt svensk standard och naturvårdsverkets anvisningar. Den skall innehålla karta över reservatet samt beskriva dess syfte, natur- och kulturmiljö samt gällande föreskrifter för allmänheten. En liten befintlig parkeringsplats finns vid vägen norr om reservatet, angiven på karta i bilaga 1.

Gränsmarkeringar skall utföras enligt naturvårdsverkets anvisningar. Informationsanläggningar skall tillses regelbundet och underhållas vid

behov av naturvårdsförvaltaren.

5 Dokumentation och uppföljning

En dokumentation av skötselåtgärder och deras effekt på flora och fauna är nödvändig för att se om den föreslagna skötselplanen följs och om målsättningen med naturreservatet uppfylls av de genomförda åtgärderna. Skötselplanen bör revideras då uppföljningen indikerar att behov finns. Naturvårdsförvaltaren ansvarar för att dokumentationen utförs och utvärderas.

En viktig dokumentation i naturreservatet består av den årliga tillsynen av röjnings- och skötselarbetet i hagen. Dokumentationen ska göras på hösten efter avslutad betessäsong, vara skriftlig, innehålla en bedömning om hur betestrycket har varit samt om det finns ytterligare behov av röjningar. Vid samma tillfälle ska även en bedömning göras av behovet av ytterligare hjälpslätter för att få bukt med krissla och blodnäva.

En dokumentation av hävdgynnade arter respektive ohävdsarter behöver göras för att avgöra skötselåtgärdernas effekter.

6 Sammanfattning av planerad naturvårdsförvaltning

Naturvårdsförvaltningen för Naturreservatet Healedet bekostas av staten.

En sammanfattning och prioritetsordning på planerade skötselåtgärder redovisas i tabell 2. Kraftiga röjningar av träd och buskar, samt hårt betestryck är av högsta prioritet. Om betestrycket blir lågt eller om djuren av andra orsaker inte betar ordentligt är det av hög prioritet med betesputsning samt slyröjning i fornlämningar och stenmur för att få bort kvarstående vegetation. Av lägre prioritet är att forsla bort stentipparna och utfodringsresterna.

Skötselåtgärd	När	Prioritet
Bete (tidigt betespåsläpp är viktigt)	Årligen	1
Röjningar	1 gång	1
Underhållsröjningar	Vid behov	1
Betesputsning	Vid behov	2
Stängsling i delar av området	1 gång	1
Bortforsling av de moderna stentipparna och utfodringsrester	1 gång	3

Tabell 2. Prioritering av föreslagna skötselåtgärder, intervall för genomförande och prioriteringsgrad på åtgärden: (1) Högsta prioritet; (2) Hög prioritet; (3) Lägre prioritet.

En sammanfattning och prioritetsordning på planerad tillsyn och uppföljning av skötsel- och kvalitetsmålen redovisas i tabell 3. Gränsmarkeringar ska sättas upp runt naturreservatet och en skylt vid gränsen till reservatet. En årlig dokumentation av skötselåtgärder är av högsta prioritet.

Tillsyn/uppföljning	När	Prioritet
Gränsmarkering	1 gång	1
Tillverkn. och uppsättning av skylt	1 gång	1
Dokumentation av skötselåtgärder	Årligen	1
Dokumentation, arter	Var 5:e år	1

Tabell 3. Prioritering av föreslagna uppföljningsinsatser, intervall för genomförande och prioriteringsgrad på åtgärden: (1) Högsta prioritet; (2) Hög prioritet; (3) Lägre prioritet.

Referenser

- Ekstam, U., Forshed, N. 1992: *Om hävden upphör – Skötsel av naturtyper*. Naturvårdsverket, Solna.
- Gärdenfors, U., 2000. *Rödlistade arter i Sverige*. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.
- Länsstyrelsen i Skaraborgs län. 1984: *Naturvårdsprogram för Skaraborgs län*. Meddelande 9/84.
- Länsstyrelsen i Skaraborgs län. 1992: *Bevarandeprogram och årgärdsprogram för odlingslandskapets natur- och kulturmiljövården*. Meddelande 8/92.
- Länsstyrelsen i Skaraborgs län. 1994: *Ängs- och hagmarker i Falköpings kommun*. Meddelande 19/94.
- Naturvårdsverket. 1987. *Inventering av ängs- och hagmarker – Handbok*. Solna.
- Naturvårdsverket. 1997. *Svenska naturtyper i det europeiska nätverket Natura 2000*.
- Naturvårdsverket. 2000. *Områden av riksintresse för naturvård*. Registerblad.
- Nordiska ministerrådet. 1994. *Vegetationstyper i Norden*. TemaNord 1994:665. Köpenhamn, Danmark.
- Riksantikvarieämbetet. *Fornminnesregister, Vilske-Kleva socken*.
- Riksantikvarieämbetet. 1996: *Områden av riksintresse för kulturmiljövården*. Registerblad.
- Sundh, S. 1997: *Ängs- och hagmarker i Falköpings kommun, uppdatering och tillägg*. Falköpings kommun 1997.

Muntliga referenser:

Anders Bertilsson, Västergötlands flora

Skötselplanekarta, bilaga 1

Naturreservatet Healedet

Ekonomisk karta 083 12

Skala 1: 5000

— · — gräns för naturreservatet

 informationstavla

 parkeringsplats

